

УДК 331.52

І.С. МАРЧЕНКО

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи
Національної академії наук України
бульв. Тараса Шевченка, 60, Київ, 01032, Україна

ІНФРАСТРУКТУРНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ

Наукове повідомлення молодого вченого на засіданні Президії НАН України
11 липня 2012 року

У повідомленні розкрито основні світові тенденції розвитку ринку праці. Встановлено, що інфраструктурна підтримка ринку праці дедалі більше впливає на ефективність його функціонування; досліджено зміни, які відбуваються в діяльності організації, що становлять інфраструктуру ринку праці. З'ясовано особливості формування та функціонування системи інфраструктури ринку праці України, висвітлено її переваги та недоліки. Окреслено основні цілі інфраструктурної підтримки ринку праці України.

Ключові слова: ринок праці, інфраструктура ринку праці, зайнятість.

Історичний розвиток суспільства та ринкових відносин заклав підґрунтя для поступових змін у принципах функціонування економічних систем та їхніх елементів. Ринок праці не став винятком: тісно пов'язаний із виробництвом, економічною діяльністю, а отже і ринками товарів і послуг, та соціальними інститутами, він зазнав різючих змін протягом останніх десятиліть.

Для сучасного стану розвитку ринку праці характерні такі процеси:

- збільшення кількості, складність та мінливість інформації, що задіяна під час будь-якої операції на ринку праці (відповідне збільшення трансакційних витрат для його учасників [1]);
- виникнення та розвиток нестандартних форм зайнятості;
- модифікація концепції соціального захисту (комбінація гнучкості на ринку праці

з високим рівнем соціального захисту, так званий підхід «flexicurity»);

- гуманізація сфери праці;
- швидке застарівання навичок і необхідність постійного розвитку робочої сили (запровадження концепції «lifelong learning» – LLL);
- старіння робочої сили (у країнах із розвиненою економікою та в більшості країн – членів СНД);
- зростання мобільності робочої сили;
- подолання наслідків останньої світової фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр.

Такий стан речей породжує додаткові виклики для суб'єктів ринку праці та посилює роль інфраструктурних елементів у гармонійному розвитку самого ринку праці.

Поширення інфраструктурної підтримки на всі три стадії обігу робочої сили на ринку праці сприяло розширенню цілей функціонування інфраструктури ринку праці (ІРП). На сьогодні основною тенденцією розвитку ІРП є підтримка нею не тільки процесів на

стадії купівлі-продажу робочої сили, але й процесів на стадіях її відтворення і споживання. Таке ускладнення ролі інфраструктурних елементів зумовлює зміни в діяльності організацій, які становлять інфраструктуру ринку праці, а саме:

- поряд із класичними послугами (підтримка під час пошуку роботи, працевлаштування пошукувачів та підбір персоналу) виникають нові, похідні, послуги (профілювання робочих місць та оцінювання навичок, послуги з навчання, маркетингові дослідження ринку праці, соціальні та бізнес-послуги);
- поширюється стратегічна співпраця з клієнтами, створюються більш персоналізовані набори послуг для різних типів клієнтів;
- розвивається співпраця між державними та недержавними інфраструктурними посередниками;
- відбувається переорієнтація філософії управління в бік «клієнторієнтованого» підходу, що змінює акценти в оцінюванні ефективності діяльності елементів ІРП;
- розвиваються процеси саморегулювання в середовищі приватних посередників на ринку праці.

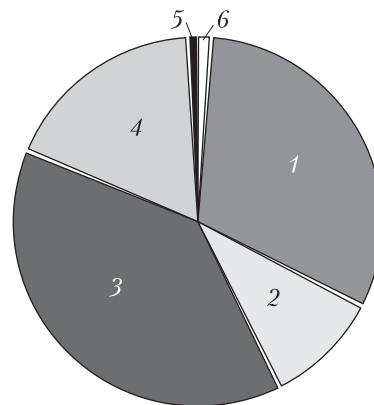
Слід відзначити, що розвиток інформаційних технологій і комунікацій також багато в чому визначає процеси, які відбуваються в системі ІРП. Так, розвиток соціальних мереж у віртуальному середовищі привів до поширення практики створення позитивного іміджу роботодавця через блогосферу та пошуку кандидатів на вільні робочі місця всередині професійних соціальних мереж. Розширення комунікацій через інтернет-середовище спричинює широке використання корпоративних сайтів, особливо для просування бренду компанії як хорошого роботодавця, посилення спеціалізації job- та HR-сайтів і перенесення посередниками бізнес-процесів у віртуальне середовище. Розвиток мультимедійних технологій і збільшення їх доступності зумовили застосування онлайн-методів для проведення інтерв'ю та оцінювання майбутнього персо-

налу, а також використання відеозасобів для презентації як вакансій, так і пошукувачів роботи. Подальший розвиток спеціалізованого програмного забезпечення сприяв автоматизації більшості бізнес-процесів посередників на ринку праці.

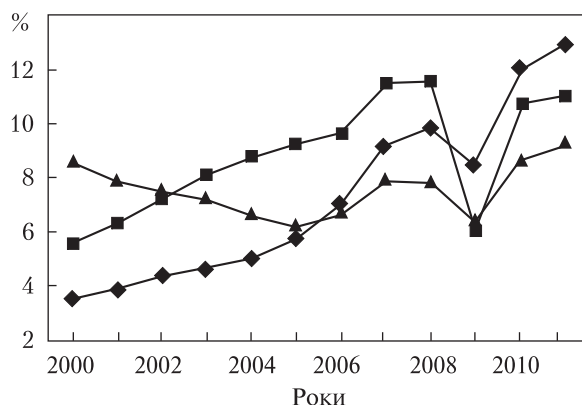
Зазначені зміни не тільки підвищують ефективність самих посередників, а й є суспільно корисними.

Переходячи до розгляду інфраструктури українського ринку праці, відразу зауважимо, що інформаційне забезпечення її діяльності достатнє лише стосовно Державної служби зайнятості та напрочуд незадовільне щодо інших інфраструктурних елементів.

Про нерозвиненість інфраструктурної підтримки українського ринку праці свідчить той факт, що за останні п'ять років понад третина безробітних шукає роботу за допомогою неформальних мереж, а саме — через особисті зв'язки (рис. 1). Що ж до інфраструктурних посередників, то за цей час найбільше послуг надавав державний посередник — Державна служба зайнятості (ДСЗ), яка у 2011 р., за різними оцінками, охоплювала від 25% до 30% українського ринку послуг із працевлаштування [2, 3].

Рис. 1. Розподіл безробітних за способами пошуку роботи в Україні в 2010 р., % [2]: 1 — через Державну службу зайнятості (32%); 2 — зверталися безпосередньо до роботодавця (10%); 3 — через особисті зв'язки (38%); 4 — через пресу (об'яви) (18%); 5 — через приватні фірми з працевлаштування (1%); 6 — інше (1%)

Рис. 2. Рівні охоплення навчанням осіб, що перебували на обліку в ДСЗ, у 2000–2011 рр., % до населення, що перебувало на обліку в ДСЗ; особи, які: ◆ — працювали робітниками; ■ — обіймали посади службовців; ▲ — займали робочі місця, що не потребують спеціальної підготовки, або особи без професії (за даними Державної служби зайнятості України)

Позитивними сторонами діяльності Державної служби зайнятості є розвиненість її мережі, широкий спектр послуг та їх доступність, представлення у віртуальному середовищі, високі показники працевлаштування.

З одного боку, якщо в докризовий період у ДСЗ були проблеми щодо працевлаштування осіб без певної професії, то під час кризи та в посткризові роки на перший план вийшли питання стосовно працевлаштування більш кваліфікованих безробітних — тих, які працювали на посадах службовців, і тих, що мають вищу освіту. З другого боку, 1/5 тих, хто перебуває на обліку у ДСЗ, не має професії, однак рівень охоплення їх навчанням, що є основним важелем для підвищення конкурентоспроможності, залишається найнижчим серед усіх категорій пошукувачів (лише 9,4% у 2011 р.) (рис. 2). Низький також показник залучення безробітних до первинного навчання [4].

Така неузгодженість активних програм політики на ринку праці з наявними суспільними викликами та відсутність зацікавленості у взаємодії з приватними посередниками зменшують ефективність і якість функціонування ДСЗ.

Що ж до приватного сегмента інфраструктурних посередників, то так само, як і ДСЗ, вони надають широкий спектр послуг, активно використовуючи віртуальне середовище та інформаційні технології, що, звичайно, є перевагами в їхній діяльності. Основними негативними тенденціями для цього сектору є: жорстка конкурентна боротьба між учасниками, відсутність мотивації до співпраці та об'єднання зусиль задля покращення роботи галузі в цілому. Дуже проблематично оцінити якість роботи приватного сегмента посередників на ринку праці України. У цілому та невелика кількість проведених досліджень свідчить про низький рівень задоволеності послугами серед клієнтів. Головними причинами такого стану речей є відсутність усталених стандартів діяльності, у тому числі й етичних, та несформоване законодавче забезпечення функціонування ІРП в Україні.

З огляду на виявлені проблеми функціонування ІРП в Україні й загальні світові тенденції для забезпечення гармонійного та сталого розвитку українського ринку праці його інфраструктурна підтримка має бути зорієнтована на досягнення основних чотирьох цілей:

- формування адекватного законодавчого регулювання ІРП;
- розширення інформаційного забезпечення;
- удосконалення функціонування окремих ланок ІРП;
- налагодження співробітництва між різними підсистемами ІРП.

Безперечно, створення законодавчої бази з чітким визначенням послуг, які можуть надаватися на ринку праці, умов їх надання, запровадження обов'язкового ліцензування посередників на ринку праці — необхідні передумови для подальшого розвитку ринку праці в Україні.

Заходи з диверсифікації джерел даних щодо ІРП, удосконалення методики проведення обстеження економічної активності населення та поширення практики оцінювання задоволення клієнтів мають сприяти формуванню максимально повної системи

інформації щодо функціонування ІРП в Україні. Для її окремих ланок пріоритетами розвитку мають стати: для державної — переорієнтація структури витрат у бік збільшення частки витрат на активні заходи політики, спрямованість на підвищення якості робочої сили та задоволення клієнтів (як пошукувачів, так і роботодавців) наданими послугами; для приватних — розвиток самоорганізаційних механізмів (створення асоціацій посередників, розроблення кодексів поведінки та стандартів якості надання послуг). Налагодження дієвих механізмів співробітництва ДСЗ та недержавних посередників (обмін інформацією, спільні проекти тощо) на ринку праці України забезпечить функціонування ІРП як єдиної системи, одночасно сприяючи підвищенню ефективності кожної окремої ланки.

Через постійне зростання темпів і масштабів змін попиту на робочу силу ключову роль у ефективному функціонуванні ІРП починають відігравати не пошук інформації щодо пошукувачів і вакансій, а процеси формування чи зміни пропозиції робочої сили відповідно до поточних та перспективних вимог попиту. Саме концентрація основної уваги на навчанні робочої сили не тільки сприятиме мінімізації негативних наслідків економічної кризи на національному ринку праці, але й стане запорукою його ефективного розвитку в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Benner Ch.* Labour Flexibility and Regional Development: The Role of Labour Market Intermediaries // *Regional Studies*. — 2003. — V. 37, N 6–7. — P. 621–633.
2. Економічна активність населення України 2010: стат. зб. Державний комітет статистики України. — К.: Держаналітінформ, 2011. — 232 с.
3. Праця в Україні у 2010 році: стат. зб. Державний комітет статистики України. — К.: Держаналітінформ, 2011. — 323 с.
4. Ринок праці України у 2011 році: аналіт.-стат. зб. Державний центр зайнятості Міністерства соціальної політики України. — К., 2012. — 242 с.

И.С. Марченко

Институт демографии и социальных исследований
им. М.В. Птухи
Национальной академии наук Украины
бульв. Тараса Шевченко, 60, Киев, 01032, Украина

ИНФРАСТРУКТУРНАЯ ПОДДЕРЖКА
РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА

В сообщении раскрыты основные мировые тенденции развития рынка труда. Установлено, что инфраструктурная поддержка рынка труда все больше влияет на эффективность его функционирования, исследованы изменения, происходящие в деятельности организаций, которые составляют инфраструктуру рынка труда. Раскрыты особенности формирования и функционирования системы инфраструктуры рынка труда Украины, освещены основные ее преимущества и недостатки. Определены основные цели инфраструктурной поддержки рынка труда Украины.

Ключевые слова: рынок труда, инфраструктура рынка труда, занятость.

I.S. Marchenko

Ptuha Institute for Demography and Social Studies
of National Academy of Sciences of Ukraine
60 Tarasa Shevchenka Blvd., Kyiv, 01032, Ukraine

INFRASTRUCTURE SUPPORT
FOR LABOUR MARKET

The major global trends of the labour market are identified in the report. It has been shown that the infrastructure support for labour market increasingly affects the efficiency of labour market performance. The changes that occur in the activities of organizations that compose labour market infrastructure are investigated. The specifics of organization and functioning of the Ukrainian labour market infrastructure are identified; the main advantages and disadvantages of labour market infrastructure are clarified. The basic objectives of infrastructure support for Ukraine labour market are defined.

Keywords: labour market, labour market infrastructure, employment.

Ірина МАРЧЕНКО

*Кандидат економічних наук,
науковий співробітник відділу економіки праці Інституту демографії
та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України.*

У 2006 р. закінчила з відзнакою факультет економіки та менеджменту Житомирського державного технологічного університету і вступила до аспірантури Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. 2011 року захистила кандидатську дисертацію на тему

«Інфраструктура ринку праці та напрями її покращення» (науковий керівник — д.е.н. Лісогор Лариса Сергіївна).

Співавтор 3 частин у колективних монографіях та автор 4 наукових статей.

Коло наукових інтересів — інфраструктура ринку праці, активна політика на ринку праці, нестандартна зайнятість, тристоронні трудові відносини.
